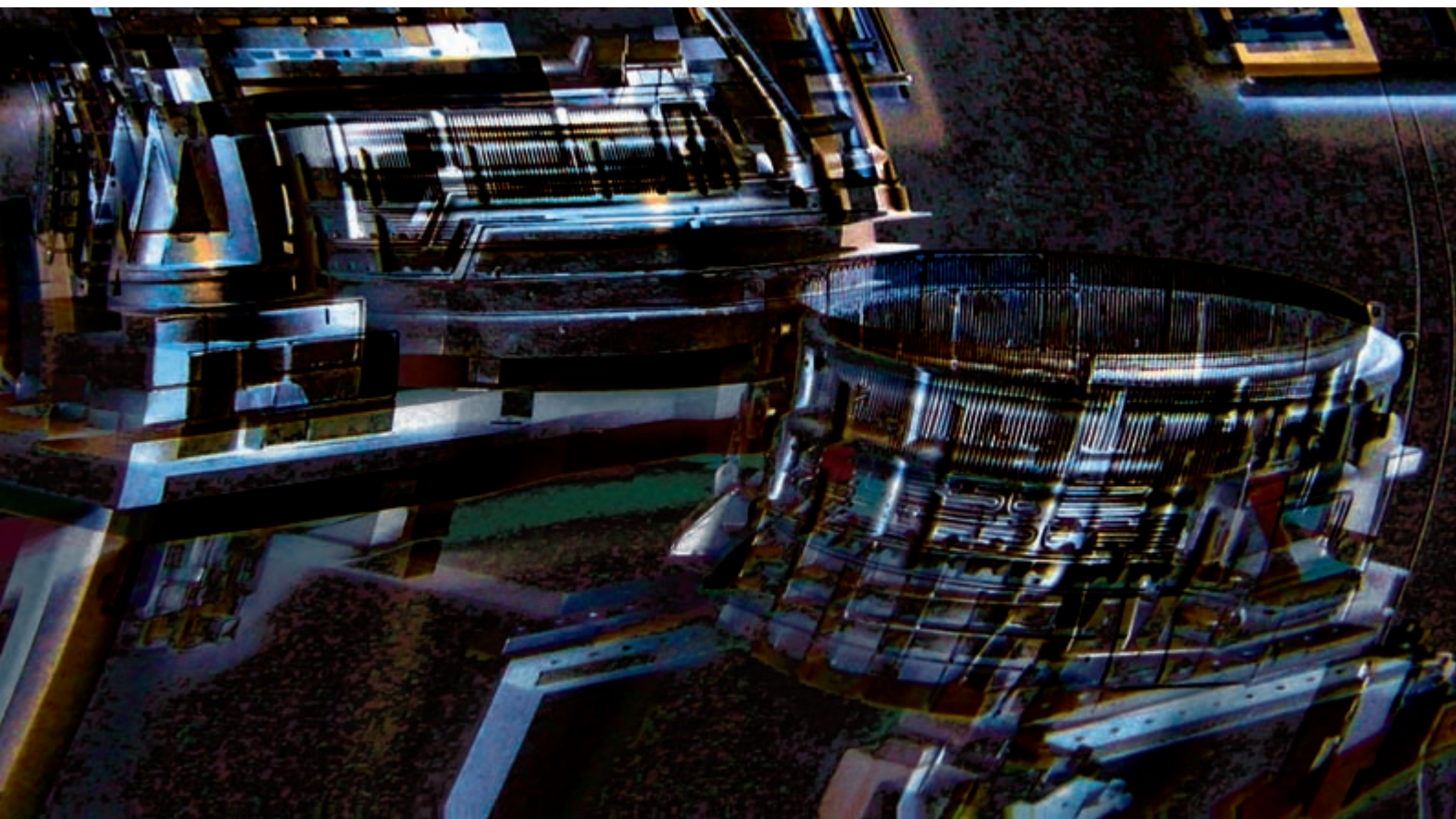

Hvordan Danmark får den bedste adgang til forskningsresultater

Forslag til en grundig undersøgelse af Open Access

Forslag til Open Access Conference,
Forsknings- og Innovationsstyrelsen, 10/6 2011

DVR

Foreningen af
Danske Videnskabsredaktører

Hvordan Danmark får den bedste adgang til forskningsresultater

Forslag til en grundig undersøgelse af Open Access

**Hvordan Danmark får den bedste adgang til forskningsresultater.
Forslag om en grundig undersøgelse af Open Access.**

Digital udgave 2014
Foreningen af Danske Videnskabsredaktører

Tekst: Jørgen Burchardt
Tryk: Special-Trykkeriet Viborg

I kommission hos
Forlaget Kulturbøger
Nyborgvej 13,
5750 Ringe
Tlf. 62 62 36 17

Elektronisk ISBN: 978-87-88327-34-2

Forsidebillede: Jørgen Burchardt

Indledning Et forslag under protest	7
De forskellige Open Access modeller	8
Opsummering En grundig undersøgelse, tak	9
Open Access kan ikke betale sig	11
Det offentlige skal betale privates abonnementer	11
Prisen for Open Access er 6 % mindre forskning	11
Måske "kun" 3 % mindre forskning.....	11
Forskningsråds krav giver de 3-6 % mindre forskning	12
Ingen citationsfordel ved Open Access	12
Ministeriets ekspert overså tre universiteter	12
Autoritativ engelsk rapport	13
Open Access kun fordel under særlige forudsætninger	13
Sådan en rapport bør udarbejdes for Danmark.....	14
Forskerne ikke interesserede i Open Access	15
Undersøgelser: kun et mindretal interesseret.....	15
Forskere i små virksomheder heller ikke interesserede.....	15
Interessen for den grønne Open Access: 7 artikler om året.....	15
Hvad kan vi lære af fiaskoen?	15
Beslutning om Open Access manipuleret igennem	17
Tidsskriftskrisen - er en bibliotekskrise	17
Open Access sikrer bibliotekernes overlevelse	17
Ensidigt fokus på Open Access genialt - for bibliotekerne.....	18
Ministerrådets beslutning et rimeligt kompromis.....	18
Forlagene gør intet ulovligt.....	18
Den akademiske verdens asymmetriske magtforhold	18
Bagom Danmarks tilslutning til Ministerrådets beslutning	19
Mangeårig lobby fra bibliotekssektoren	19
Bibliotekerne som aktive aktører	19
Den internationale bibliotekslobby	19
Danske tidsskrifter uden politisk opmærksomhed	19
Open Access pionerer aldrig inviteret	19
Open Access pionererne bevidst udelukket	19
Udgivere helt væk fra indflydelse	20
Ministerier forhindret i indsigt	20
Klage til Ombudsmanden	20
Er det Videnskabsministeriets bevidste handling?	20
"Vi har hørt alle synspunkter"	21
Videnskabsministeriet tager ikke højde for kritik	21
Tvivlsomme tolkninger af spørgeskemasvar	24
Vækstlaget i dansk erhvervsliv kræver... ..	24
"What Scientists Think about Open Access Publishing"	25
Omkring Open Access	25
Tidsskriftsudgivere pionerer ved Open Access	25
Hvorfor Open Access ikke er slået igennem	25
De laveste frugter er plukket	26
Hvorfor ikke publicere Open Access?.....	26
Udgifter til Open Access kontra bogtrykt	26
Danske tidsskrifters mange problemer	28
Aktuelle status for Open Access	28
De forskellige Open Access modeller	29
Grøn Open Access: anden klasses manuskripter.....	29
Store samfundsmæssige tab	29
Grøn Open Access ikke bæredygtig	30
Presset universitetsbibliotek afmeldte centrale tidsskrifter	31
Stærke og svage udgivere.....	31
Kun mindre del kan publiceres	31
Stort projekt om grønne arkiver.....	31
Vurdering af gylden Open Access	32
Institutionsløse forskeres arbejde mistes.....	32
Vurdering af forsinket Open Access	32
En mulighed for nogen.....	32
Konsekvens af beslutning i forskningsråd	33
Ikke økonomisk bæredygtig	33
Vurdering af åbent abonnement.....	33
Orange Open Access en mulighed	34
Konkurrenceforvridding	34
Forskere mister indtægter for kopiering.....	34

Fremtidens videnskabspublicering	35
Digitaliseret biblioteksvæsen - besparelse 400 mio. årligt	35
Hvornår slår digitaliseringen igennem?.....	35
Hvad koster videnskabsformidling i dag?.....	36
Hvad vil digital videnskabsformidling koste?	36
Anbefalinger: At styrke de nationale strategier og strukturer	37
Økonomioversigt og økonomiberegninger	40
Spørgsmål fra Folketinget til videnskabsministeren	40
BILAG til tekst	45
Udregning af udgifter til videnskabspublicering 2009	45
Udregning af besparelser ved digitale bibliotek.....	46
Noter	47
EU Ministerråds indstilling.....	48
Klage til Ombudsmanden.....	55

Indledning

Et forslag under protest

Skiftende videnskabsministre har i det sidste tiår overdraget ansvaret for udvikling af en politik for videnskabsformidling til en sekundær aktør, bibliotekssektoren. Hidtil har ansvaret ellers ligget hos de primære producenter, forskere som forfattere og tidsskriftsredaktører.

Det er således biblioteksansatte, som formulerer ministeriets politik. Konsekvensen er, at man prioriterer pris frem for kvalitet, ligesom man muligvis kommer til at spænde ben for forskernes mulighed for publicering, internationalt såvel som nationalt.

Dette bekymrer Danske Videnskabsredaktører; en bekymring som forstærkes yderligere af, at alle parter ikke har deltaget i beslutningsprocessen, og navnlig ikke de forskere, som har erfaring med forskningsformidling.

Når medlemmer af Folketinget spørger, om politikken er lagt af et alsidigt sammensat Open Access udvalg, svarer ministeren: *"Grundlaget for planlægningen af Open Access i Danmark er dybtgående undersøgelser samt inddragelse af en alsidig gruppe af interessenter. På intet tidspunkt i arbejdet med Open Access er der taget specielt hensyn til bibliotekssektoren."*, hvor virkeligheden er, at udvalget blev nedsat af Styrelsen for Bibliotek og Mediers de facto underafdeling DEFF, således at halvdelen af medlemmerne er biblioteksansatte. Ingen videnskabsredaktører eller udgivere er med i det udvalg, som også fremover forventes at lægge ministeriets politik.

Den nævnte "dybtgående undersøgelse" er et bestillingsarbejde fra bibliotekerne, og hvor forfatteren - som vi viser i denne rapport - i sine udregninger overså næsten tre hele danske universiteter.

Videnskabsministeren har også lovet Folketinget en debatfase, inden hun træffer sin beslutning. Ingen af de mange kritiske indsendere af høringsvar til ministeriets første forslag har imidlertid fået at vide, at det oprindelige forslag er udsendt i en næsten uændret udgave. De er heller ikke blevet inviteret til at deltage i ministeriets konference om sagen. Den er lukket - og i øvrigt indkaldt med mindre end en måneds varsel. Hvis ministeriet har ønsket at undgå debat, har det handlet optimalt.

Programmet på konferencen er ret ensidigt sammensat samtidig med at den videnskabelige kvalitet er diskutabel. Til eksempel præsenteres undersøgelsen SOAP, hvis statistiske metode ikke kan forsvares i videnskabelig forstand, idet svar fra blot 2,3 % af respondenterne fører til den konklusion, at der ses "an overwhelming support for the idea of open access".

Videnskabsministeriets Open Access udvalg har som hovedforslag den såkaldte grønne Open Access. Danske forskeres resultater skal fremover præsenteres via ubearbejdede manuskripter og ikke nødvendigvis af de færdigredigerede artikler. Kvalitet og videnskabsredaktørers arbejde værdsættes ikke mere.

Det værste er dog, at det er forskerne, som kommer til at betale for Open Access publicering gennem færre tidsskrifter at publicere i. Samtidig får de færre midler til deres forskning. Hvis Open Access tvinges igennem, viser vores beregninger, at landet mister 3-6 % af forskningen.

Vi har desværre måttet indse de aktuelle magtforhold, hvor ministeriet stiltiende har set til, at Styrelsen for Bibliotek og Medier i 2009 undlod at sende vores forslag til Open Access videre til bl.a. ministeriets kundskab. Når vi videnskabsredaktører - som er de egentlige pionerer ved indførelsen af Open Access - bevidst holdes væk fra området med ministeriets vidende, bliver vores ønsker om kreativitet og kvalitet ikke hørt.

Danske Videnskabsredaktører har derfor med denne rapport stillet vores forslag til Open Access for at afbøde de værste skader fra bibliotekssektorens politik. Men vi stiller forslaget under protest.

Jørgen Burchardt
formand
Danske Videnskabsredaktører

De forskellige Open Access modeller

Der er flere definitioner på Open Access, men vi vil bruge den, at Open Access er en fri og gratis adgang til forskning. Denne frie adgang behøver dog ikke at ske lige efter publiceringen. Det var denne definition, som EU's ministerråd brugte i sin beslutning fra 2007.

Der er blevet udviklet forskellige forretningsmodeller, som kan sikre en bæredygtig Open Access med tilstrækkelige midler til de nødvendige redaktionelle rutiner, lay out, korrekturlæsning osv. De forskellige modeller er blevet betegnet med farver for at man kan skelne dem fra hinanden.

Den gyldne Open Access, hvor forfatteren (eller i realiteten forfatterens institution) betaler et forlag for at publicere sin artikel i et tidsskrift; det gyldne kommer fra at man skal betale guld. Der er ved at udvikle sig en standard for betaling, som ligger på omkring 17.500 kr. for en artikel til et eftertragtet tidsskrift, mens tidsskrifter med færre afvisninger af artikler ligger nogle tusinde kroner lavere. Priserne varierer dog meget, og endnu er der ikke fundet et endeligt niveau.

Den orange Open Access er en afart af den gyldne. Her er det ikke forfatteren eller dennes institution, som betaler for udgivelsen, men en fond. Betalingen sker efter antallet af optagne artikler.

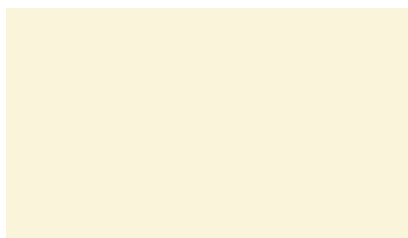

Den røde Open Access er også i familie med den gyldne, hvor alle redaktionelle udgifter betales af en institution. Institutionen kan være en forening, hvor medlemskontingentet er med til at betale et tidsskrift. Institutionen kan også være en forskningsinstitution, som ser en fordel i at kunne markedsføre sine forskere. Denne model er den mest udbredte i Danmark.

Den grønne Open Access, hvor forfatteren skal selvarkivere sit manuskript til en online database. Det er ikke en forretningsmodel, da den i realiteten kun er parallelpublicering baseret på, at et forlag udgiver artiklerne. Derfor tillader de fleste forlag ikke, at originalartikler må arkiveres men måske manuskriptet i en tidlig version og evt. med en forsinkelse. Faktisk er det kun 42 % af artikler, som kan arkiveres på denne måde.

Da forskere for det meste ikke er interesserede i denne parallelpublicering, er den ofte ledsaget af tvang.

I den forsinkede OA (hvide) bliver artikler publiceret frit efter en spærretid på f.eks. et år, hvori udgiveren kan tjene tilstrækkelig til at få dækket de redaktionelle omkostninger. Modellen har således det traditionelle abonnement som basis, hvor efterspørgslen bestemmer udgivelsen og hvor optagelse af artikler sker efter kvalitet. Forsinkelsesperioden kan være forskellig. I nogle fag med hurtig udvikling kan en spærretid på et halvt år være tilstrækkelig til at sikre indtægter, mens langsommere fag kan have en spærretid på flere år.

Den blå Open Access er meget lig den hidtidige abonnementsbaserede udgivelsesform. I stedet for en begrænset brug på/via et bibliotek, købes der abonnement til at en videre kreds kan få adgang. Holland har som forsøg etableret en sådan aftale med et af verdens største forlag for hollandsk forskning.

Opsummering

En grundig undersøgelse, tak

Da EU's Ministerråd i 2007 besluttede en indsats for Open Access, var det alment antaget, at der var en stor fordel for forskningsverdenen ved Open Access udgivelse.

Nyere forskning har imidlertid vist, at det ikke ser ud til at være tilfældet. Verdens forskere har ingen citationsfordel ved at publicere i Open Access.

Det offentlige skal ved Open Access overtage den del af publiceringsudgifterne, som private hidtil har finansieret, og der er stor tvivl om, hvorvidt disse udgifter opvejes af fordelene ved Open Access.

En nylig rapport fra England - udarbejdet af alle parthavere og derfor meget autoritativ - viser, at Open Access som en generel politik ikke er en fordel for landet undtagen under meget specifikke og diskutabile omstændigheder.

Derfor vil vi indtrængende opfordre til, at

- der bliver udført en grundig undersøgelse.
- alle parthavere deltager i arbejdet.
- arbejdet ledes af en neutral person udpeget af forskningsverdenen.

Vi har udregnet, at krav fra forskningsråd og andre offentlige institutioner vil betyde 3-6 % færre midler til forskning. Vi vil derfor indtrængende opfordre til, at

- der ikke etableres krav om Open Access før konsekvenserne er undersøgt.

Hvis Videnskabsministeriet trods de nævnte usikkerhedsmomenter har stor hast med at træffe beslutning om Open Access, vil vi

- på det kraftigste fraråde den grønne Open Access.

Denne model vil stille danske forskere ringere ved at levere anden rangs materiale. Samtidig vil den underminere sunde udgivelsesformer. Ikke mindst vil danske videnskabelige tidsskrifter blive ramt hårdt.

Hvis vi er tvunget til at pege på en model,

- er den orange Open Access den eneste generelle model for alle videnskabsområder.
- konkurrenceforvridning til kommercielle naboudgivelser skal dog samtidig undersøges.

I stedet for at jagte marginale og tvivlsomme fordele ved Open Access, er der store beløb at spare, når forskningsbibliotekerne går over til digital drift, hvorfor

- et digitalt biblioteksvæsen skal snarest indføres.

Rationaliseringsgevinsten vil alene på bibliotekerne være på mere end 400 mio. kr. om året, hvilket i øvrigt kan finansiere Open Access i Danmark. Hertil kommer den store samfundsmæssige gevinst, når forskere og studenter får adgang til digitalt materiale 24 timer i døgnet fra et selvvalgt sted.

Selvom Videnskabsministeriet vælger den fornuftige løsning med at undersøge forholdene nærmere, kan formidlingen af dansk videnskab allerede nu blive forbedret.

Vi foreslår derfor, at der etableres

- en national forskningsdatabase, som ikke alene indeholder offentligt finansieret forskning, men også den private.
- en IT-plattform for danske tidsskrifter og faglige selskaber baseret på Open Source.
- en konsulenttjeneste om udgivelsesteknik- og økonomi for danske udgivere.
- uddannelse og efteruddannelse for danske videnskabsredaktører.

